

Subirachs

El proppassat 7 d'abril moria a Barcelona l'escultor Josep Maria Subirachs, un artista amb una trajectòria no sempre reconeguda socialment i institucionalment. El crític Francesc Fontbona, que ja havia reivindicat la seua figura en aquestes mateixes pàgines, en fa la semblança.

Ha mort Josep Maria Subirachs (Barcelona 1927-2014), després d'un llarg període de lenta, gradual i dolorosa decadència física. Va ser el gran escultor català de la segona meitat del segle XX, bé que des del punt de vista professional patí una mancança important: es va bellugar pel mercat de l'art allunyat dels circuits internacionals establerts, i les aventures que empenyé a nivell mundial les abordà des d'una situació de franc tirador. Aquesta és la clau que explica circumstàncies decisives de la seva carrera, bé que no té res a veure amb la qualitat de la seva obra. I si, a això, hi afegim que quan li preguntaven quins artistes no li agradaven ell esmentava Joan Miró, això, en aquest país d'unanimitats obligades, era ras i curt una heretgia imperdonable que el situava fatalment en fora de joc.

Autor d'una obra ingent, constant, evolutiva, que donava cos a la quinta essència del que han de ser les arts plàstiques: jugar amb les formes i allò que evoquen per obtenir, manipulant materials amb saviesa, obres noves fruit de la seva sensibilitat, la seva cultura i la seva intel·ligència. I aquestes creacions es dirigien directament a l'espectador a través de diversos camins: l'obra escultòrica de grans dimensions al carrer, la peça única tridimensional de format més manejable, l'obra seriada en pedra o bronze, la medalla, la pintura a l'oli –que sovint es combinava en una mateixa obra amb l'escultura i altres cops fins i tot anava sola–, el dibuix, el gravat i la litografia. Totes aquestes tècniques i formats

MIQUEL BADA

Josep Maria Subirachs.

Subirachs les dominava, per a cada una d'elles tenia una gramàtica depurada, i les treballava reflexivament, sense improvisacions.

Subirachs no feia res gratuït: partia, com fan els músics, d'un tema i el treballava, decantant-ne les facetes, extraient i triant una de les infinites possibilitats que en cada cas fons i forma li oferien.

Ell, que s'havia format encara en l'estela del Noucentisme, al costat del seu admirat mestre Enric Casanovas, generà molt aviat un expressionisme personal, angulós i rugós, i poc més tard va ser el primer que gosà plantar escultures abstractes als carrers de Barcelona (*Evocació marinera*, a la Barceloneta), a les acaballes dels anys

50, cosa que causà un impacte ciutadà molt fort i la primera de les situacions polèmiques en què, sense buscar-les, es trobaria al llarg de la seva vida artística. Després explorà les possibilitats de jugar de nou amb les formes naturals, però ja no com havien fet els clàssics sinó arrossegant-les horitzontalment per formar una mena de frisos o cornises, i altres cops conjugant-hi convexitats amb concavitats, a manera de negatiu/positiu, o reflexos il·lusoris sobre el metall brunyit.

I sovint aquestes creacions evocaven les nostres arrels: la torre de Babel, la piràmide, el laberint, els mites grecs, un erotisme refinat, el cinema –gran passió de l'artista–, però també citant Lluç, Leonardo, Dürer, l'escola de Fontainebleau, Bernini, David, Dalí... i dialogaven amb textos d'amics escriptors assenyalats com Espriu o Maria Aurèlia Capmany. I sense ni ell saber-ho –em consta positivament– les falques roges presents a moltes de les seves escultures de l'època abstracta enllaçaven directament amb el constructivisme del rus d'època revolucionària Nikolai Kolli.

Al costat d'obres molt elaborades en podia fer d'altres d'enorme i contundent simplicitat. L'escala de pedra que puja literalment al cel, en espiral tot just apuntat, monument magnífic a Ramon Llull (1976), fos amb el paisatge a la muntanya de Montserrat, n'és un dels exemples més extraordinaris. I encara molt més senzilla, en petit format, la geomètrica i polidíssima *Inici* (1990), de pedra de Calatrà i travertí, un prodigi de concepte.

La seva gegantina empresa, iniciada el 1987, a la façana de la Passió de la Sagrada Família de Gaudí, l'arquitecte que fou un dels seus màxims referents, va ser la seva obra més ambiciosa i més visible, i alhora el seu infortuni més gran, pel cúmul fatal de disgustos extraartístics que li ocasionà. Però aquests dies, a ran de la seva mort, s'ha insistit massa en això –jo mateix en sóc també culpable–, i Subirachs es mereix que cap accident social aliè al seu geni eclipsi el que és l'obra més àmplia, personal i inventiva d'un artista plàstic català del segle XX.

Francesc Fontbona
francesc@francescfontbona.cat